

ПРИКЛАДНІ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 316.77+159.922.1

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-4/34>

Ганцюк Т. Д.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Басюк А. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ У КОМУНІКАТИВНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ КОМПАНІЇ DISNEY (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ «THE LION KING» (1994 Р.) ТА ЙОГО РИМЕЙКУ «THE LION KING» (2019 Р.))

Останнім часом у світі зростає увага до питань гендерної ідентичності, усвідомлення людиною своєї соціальної ролі, відбулися суттєві зрушення традиційних гендерних уявлень. Особливого значення набуває вивчення питання формування гендерної ідентичності засобами мас-медіа, зокрема, шляхом відображення гендерних уявлень в анімаційних фільмах, оскільки саме вони є одним із чинників формування свідомості людини.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей трансформації гендерних уявлень у сучасному комунікативному медіапросторі на основі порівняльного аналізу мультиплікаційного фільму «The Lion King» (1994 р.) та його однойменного римейку «The Lion King» (2019 р.).

У роботі висвітлено особливості трансформації гендерних уявлень у сучасному медіапросторі, особливу увагу приділено відображенню змін у тенденціях висвітлення жіночих образів у мультиплікаційних фільмах «The Lion King» (1994 р.) та «The Lion King» (2019 р.).

Порівняльний аналіз відображення гендерних уявлень у мультиплікаційних фільмах «The Lion King» (1994 р.) та «The Lion King» (2019 р.) вказує на те, що жіночим персонажам оновленого фільму «The Lion King» (2019 р.) відведена важливіша роль, ніж було у фільмі «The Lion King» (1994 р.). Героїням 2019 р., на відміну від попередниць 1994 р., дедалі частіше притаманні впевненість, рішучість та наполегливість. Зроблено висновок, що такі трансформації ідентичності жіночих героїв у мультиплікаційних фільмах є одним із наслідків змін у суспільстві, які і знаходять своє відображення в сучасному медіапросторі.

Ключові слова: комунікативний простір, медіа, гендер, гендерні уявлення, мультиплікаційний фільм.

Постановка проблеми. Одним із ключових трендів початку третього тисячоліття є перебудова гендерної ідеології, що супроводжується трансформацією уявлень про соціальні ролі та можливості чоловіків та жінок. У багатьох країнах світу останні десятиріччя ХХ століття стали періодом суттєвих зрушень у вирівнюванні прав і можливостей чоловіків та жінок, особливо стосовно доступу до економічних, політичних та освітніх ресурсів, а також суттєвих зрушень у подоланні традиційних уявлень про соціальні ролі й особистісні

характеристики жінок та чоловіків. Це зумовлює зростання інтересу до проблем гендерної ідентичності як до проблем усвідомлення людиною своєї ролі як представника певного гендеру.

Особливого значення набуває вивчення питання формування гендерної ідентичності засобами мас-медіа, зокрема, шляхом відображення гендерних уявлень в анімаційних фільмах, оскільки діти та підлітки дорослішають і виховуються не тільки в батьківських сім'ях, рік за роком вони включаються у дедалі більшу кількість

соціальних сфер. Вагомий вплив на «гендерний» розвиток дитини ще в ранньому дитинстві справляють мультфільми, які несвідомо нав'язують нам ті чи інші гендерні уявлення та стереотипи, що зумовлює актуальність вивчення гендерних уявлень у комунікативному медіапросторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та змін у гендерних уявленнях нині жваво обговорюється як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками. Проблеми гендерної ідентичності стають предметом дослідження фахівців та практиків із психології та лінгвістики, комунікативістики та мовознавства, журналістики та соціальних комунікацій. Питання історико-культурних аспектів становлення гендерної ідентичності розкривають такі дослідники, як С. М. Загурська, І. С. Клецина, І. Г. Малкіна-Пих, З. В. Шевченко. У той час, як проблеми трансформації гендерних уявлень у сучасному медіапросторі мають відображення в роботах Г. П. Ковальнової, В. О. Даніл'яна, М. М. Малкович, Т. В. Гордієнко тощо. Проте питанням трансформації гендерних уявлень у медіапросторі, зокрема, в мультиплікаційних фільмах приділено мало уваги.

Постановка завдання. Мета статті – визначити особливості трансформацій гендерних уявлень у сучасному комунікативному медіапросторі на основі порівняльного аналізу мультиплікаційного фільму «The Lion King» (1994 р.) та його однойменного римейку «The Lion King» (2019 р.).

Виклад основного матеріалу. Кожна людина зустрічається з гендером, коли йдеться про її соціально-рольовий статус, який визначає соціальні можливості в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, способі реалізації сексуальності, розподілі сімейних ролей тощо [2, с. 55].

Дослідниця А. Кирилина вказує на те, що соціально і культурно значимі відмінності в поведінці, звичаях і соціалізації загалом у чоловіків та жінок досліджувалися досить давно, особливо в області антропології та етнографії, проте ідея про розмежування понять біологічної статі (sexus) і соціальної статі (гендеру) виникла лише в період постмодернізму [4, с. 3].

Основоположником гендерного підходу вважають психоаналітика Р. Столлера, який і ввів поняття гендеру у 1968 р. та запропонував розмежовувати поняття «стать», що є біологічним за своєю суттю, та відмінне від нього поняття «гендер», що несе в собі психологічно-культурну суть. До цього часу слова «гендер» і «стать» часто вживалися вченими як синоніми [8, р. 12].

Українська дослідниця Н. Зборовська у «Феміністичних роздумах» [3] протиставляє гендер як стать соціальної статі біологічній і зазначає, що гендер не є лінгвістичною категорією, проте мова та мовлення можуть бути проаналізовані з точки зору вираження в них гендерних відносин.

Отже, питання гендеру досить глибоко розглядається в сучасному суспільстві. Є багато підходів до розуміння поняття «гендер» і з кожним наступним поколінням людство інтерпретує його по-новому і на свій лад.

Е. Гідденс вказує на те, що гендер являє собою культурно зумовлений феномен. Таким чином, із дитинства людина від батьків перебирає на себе шаблони гендерної поведінки, притаманні культурі, представником якої вона є. Крім того, мають місце гендерні стереотипи, які також визначають взаємостосунки між батьками та дітьми. Автор підкреслює факт, що з хлопчиками та дівчатками батьки спілкуються по-різному, навіть якщо вони впевнені в тому, що поводяться однаково [1].

Гендерні уявлення є невід'ємною складовою частиною гендерної ідентичності, яка відображає систему знань особистості про себе як представника певної статі та уявлення про чоловічі та жіночі ролі, які засвоюються в процесі гендерної соціалізації. На думку вітчизняної дослідниці М. Малкович, саме завдяки сформованим гендерним уявленням особистість набуває індивідуального гендерного досвіду, що відображається в поведінкових, емоційних, мотиваційних виявах особистості [7, с. 3].

Гендерні уявлення, задані у вигляді образу «справжнього чоловіка» або «справжньої жінки», стосуються статевого розподілу соціальної поведінки та участі в суспільному житті. Такі гендерні уявлення існують як на вищих рівнях культури, в рамках релігійних чи філософських систем, так і в повсякденній свідомості. Гендерні уявлення, на відміну від інших видів соціальних уявлень, допомагають суб'єкту збагнути зміст гендерних ролей, визначити свою позицію щодо системи нормативних приписів про належну поведінку чоловіків і жінок у суспільстві, виробити свій стиль поведінки в соціумі [6].

На межі ХХ та ХХІ ст. світ переживає величезні зміни у всіх сферах життєдіяльності, відбувається переосмислення цінностей та ідеалів особистості. Процеси глобалізації та інформатизації визначають становлення нового сучасного медіапростору, що, як зазначають Г. Ковальова та В. Даніл'ян, вплинуло і на гендерні уявлення та взаємини чоловіків і жінок, а також загалом на

стан інституту сім'ї. Зовсім нового змісту набувають уявлення про жіночність і жінку, її роль і становище в сучасному суспільстві. У медіапросторі дедалі очевиднішими стають зміни традиційного образу жінки [5], зокрема в мультиплікаційних фільмах.

Вважаємо за доцільне відслідкувати трансформації жіночих персонажів у мультиплікаційних фільмах, зокрема, для порівняльного аналізу було вибрано мальований фільм «The Lion King» (1994 р.) [9] та його однойменний римейк, анімаційний фільм «The Lion King» (2019 р.) [10], адже обидва фільми розповідають одну і ту саму історію, проте деякі трансформації персонажів усе ж мають місце. У фільмах чітко можна побачити різницю у висвітленні жінки та її ролі. Варто сказати також про те, що у фільмі 1994 р. жінки відігравали тільки другорядні ролі, натомість у римейку їм приділено значно більше уваги. До основних жіночих персонажів фільмів зараховуємо левиць Сарабі й Налу, а також лідерку гієн Шензі.

Нове втілення фільму показує, яку велику роль відіграє Сарабі як у житті свого чоловіка і сина, так і в житті прайду. Сарабі була невід'ємною частиною стабільності земель прайду. Уже на початку

стрічки 2019 р. бачимо, що персонажу Сарабі приділено більше уваги, ніж у фільмі 1994 р. Так, діалог Муфаси та Шпрама у фільмі 1994 р. звучить таким чином:

Mufasa: Sarabi and I didn't see you at the presentation of Simba.

Scar: Was that today? I feel simply awful! Must've slipped my mind.

Натомість, у перезнятому фільмі 2019 р. Шрам згадує королеву Сарабі:

Mufasa: Sarabi and I didn't see you at the presentation of Simba.

Scar: Was that today? Must've slipped my mind. Of course I meant no disrespect towards His Majesty or Sarabi. As you know, I have tremendous respect for the queen.

У фільмі «The Lion King» (2019 р.) мають місце певні доповнення до класичних сцен «The Lion King» (1994 р.), що підкреслюють роль Сарабі як сильного та вольового лідера. Так, наприклад сцена вторгнення гієн на землю прайду у фільмі «The Lion King» (1994 р.), де жодним чином не згадується мати Сімби та аналогічна сцена у фільмі «The Lion King» (2019 р.), яка вказує на важливу роль Сарабі в житті прайду:

«The Lion King» (1994 р.)

Zazu: Sire! Hyenas in the Pride Lands!

Mufasa: Zazu, take Simba home.

«The Lion King» (2019 р.)

Zazu: Sire! Sire! Hyenas in the Pride Lands.

They're on the hunt!

Mufasa: Where's Sarabi?

Zazu: She's leading the charge.

Mufasa: Zazu, take Simba home.

Значно серйознішим, більш впевненим та сильним постає і негативний персонаж фільму – лідерка гієн Шензі. Якщо у фільмі 1994 р. Шензі викликає посмішку та виглядає не надто розумною, то у 2019 р. користується авторитетом та повагою серед гієн.

«The Lion King» (1994 р.)

Shenzi: Well, well, well, Banzai, what have we got here?

Banzai: I don't know, Shenzi. What do you think, Ed?

Banzai: Just what I was thinking. A trio of trespassers!

Shenzi: Whoa, whoa, wait, wait, wait. I know you.

You're Mufasa's little stooge.

«The Lion King» (2019 р.)

Banzai: Well, look at this. We weren't expecting guests today. Would you two cubs... like to stay for dinner?

What an unexpected treat, to eat the son of a king.

Shenzi: Now, this is a meal I've waited my whole life for.

Схожа ситуація і у сцені, коли левенята тікають від гієн.

«The Lion King» (1994 р.)

Shenzi: Make mine a cup sandwich!

Whaddaya think? What, Ed? What is it?

Banzai: Hey, did we order this dinner to go?

Shenzi: No, why?

Banzai: Cause there it goes!

«The Lion King» (2019 р.)

Shenzi: Hyenas and lions have been at war since the beginning of time. But Mufasa's bloodline will end here!

Zazu: Run!

Shenzi: Don't let them get away!

Поява Мафаси у фільмі «The Lion King» (1994 р.) теж заставляє глядача сміятися з лідерки гієн. Натомість у фільмі «The Lion King» (2019 р.), Шензі – горда і вольова:

«The Lion King» (1994 р.)

Banzai: Please, please! Uncle, uncle!
Mufasa: Silence!
Banzai: We're gonna shut up right now!
Shenzi: Calm down. We're really sorry.
Mufasa: If you ever come near my son again...
Shenzi: This is... This is your son?
Banzai: Your son.
Shenzi: Did you know that?
Banzai: No. Me? I didn't know... No, did you?
Shenzi: No, of course not.
Banzai: No.
Shenzi and Banzai: Ed?
Ed: nodding with agreement

Трансформації в образі лідерки гієн видно і під час спілкування із союзником в особі Шрама. Шензі спілкується більш виважено, рішуче веде розмову зі Шрамом. Якщо у фільмі 1994 р. видно, що Шрам маніпулює нерозумними гієнами, то у римейку 2019 р. лев веде переговори з гієнами як із рівними. У репліках Шензі 1994 р. значна кількість слів, що виражають невпевненість у розмові зі Шрамом (*well, you know, like* тощо). У той час оновлена Шензі 2019 р. – впевнена та не боїться кидати виклик та суперечити леву (*The Pride Lands are not yours to give*):

«The Lion King» (1994 р.)

Scar: I'm surrounded by idiots.
Banzai: Now, you, Scar, I mean, you're one of us. I mean, you're our pal.
Scar: Charmed.
Shenzi: I like that. He's not king, but he's still so proper.
Banzai: Yeah. Hey, did you bring us anything to eat, Scar, old buddy, old pal? Huh? Did ya, did ya, did ya?
Scar: I don't think you really deserve this. I practically gift-wrapped those cubs for you, and you couldn't even dispose of them.
Shenzi: Well, you know, it wasn't exactly like they was alone, Scar.
Banzai: Yeah. What were we supposed to do? Kill Mufasa?
Scar: Precisely.

Ще одна сцена, де Шензі постає лідером у римейку, на відміну від оригіналу, – це сцена, коли Сімбі вдається втекти від гієн після смерті Муфаси. «The Lion King» (1994 р.):

Shenzi: Hey, there he goes. There he goes.
Banzai: So go get him.
Shenzi: There ain't no way I'm going in there. What, you want me to come out looking like you, cactus butt?
Banzai: But we got to finish the job.
Shenzi: Well, he's as good as dead out there anyway. And if he comes back, we'll kill him.
Banzai: Yeah! You hear that? If you ever come back, we'll kill you!

«The Lion King» (2019 р.)

Mufasa: If you ever come near my son again...
Shenzi: No, Mufasa. Never.
Mufasa: You've been warned, Shenzi.

«The Lion King» (2019 р.)

Shenzi: What could you possibly offer us?
Scar: A place where you can fill your bellies. Where everything the light touches is yours for the kill.
Shenzi: The Pride Lands are not yours to give. The king controls those hunting grounds.
Scar: That's why we're going to kill him. Mufasa has always shown too much restraint when it comes to hunting. When I am king the mighty will be free to take whatever they want. Because a hyena's belly is never full.
Shenzi: Mufasa's far too powerful to challenge.
Scar: Mufasa is yesterday's message.

У римейку 2019 р. Шензі владним тоном віддає команду (*Go down and make sure he's dead*) та йде геть.

Трансформації образу Сарабі добре видно після смерті Муфаси і втечі Сімби. Саме тут бачимо перехід Сарабі із непримітного персонажа у фільмі «The Lion King» (1994 р.) у лідера левиць у римейку «The Lion King» (2019 р.). Сцена, цілком відсутня у фільмі 1994 р., коли Зазу звітує Сарабі і ставиться до неї як до істинної королеви, звертаючися *Your Majesty*:

Sarabi: The morning report, Zazu.
Zazu: Your Majesty, the Pride Lands are in imminent danger. The hyenas are chasing off the last of the herds.

Ще одна сцена, яка появилася в римейку та відображає зміни ролі жіночих героїв мультиплікаційного фільму із пасивних спостерігачів на активних персонажів, – це сцена, де левиці закликають свого лідера Сарабі до дій:

Nala: We have to do something, Sarabi. We have to fight!

Sarabi: Nala. Scar is the king.

Nala: But you are our queen! We should leave before it's too late!

Sarabi: We must all stay together and protect the Pride Lands. This is our home. We must never abandon it.

Nala: This isn't the home I remember.

Sarabi: Our time will come, Nala.

Так само і Шрам визнає Сарабі лідером. Таким чином, бачимо трансформації у відображенні ролі

«The Lion King» (1994 p.)

Simba: ...Step down, Scar.

Scar: Well, I would, naturally. However, there is one little problem. You see them? They think I'm king.

Nala: Well, we don't. Simba's the rightful king.

Simba: The choice is yours, Scar. Either step down or fight.

Якщо у фільмі «The Lion King» (1994 p.) уся увага під час кульмінаційної битви між Сімбою та Шрамом була приділена власне Сімбі та Шраму, то у римейку «The Lion King» (2019 p.) відводиться місце і жіночим персонажам, зокрема, водночас із битвою між Сімбою та Шрамом відбувається бій Нали із Шензі:

Shenzi: Now, this is a meal I've waited my whole life for.

Nala: I've been waiting too. And I'm not a cub anymore!

Висновки і пропозиції. Таким чином, провівши порівняльний аналіз відображення гендер-

жінки в епізоді, де Шрам пропонує Сарабі стати його королевою та правити разом. Шрам визнає, що саме Сарабі має вплив на прайд, її слухають, і поки Сарабі цурається Шрама, йому не набути авторитету серед левиць. Ця сцена теж була відсутня в мультиплікації 1994 р. і появляється тільки в римейку:

Scar: Long ago you chose Mufasa over me. But now there is a new king. So stop being so selfish.

Sarabi: You are the selfish one.

Scar: The other lions look to you. As long as you resist they will reject me. Take your place by my side, and we will feast together.

Sarabi: I will never be your queen!

Більше реплік у римейку 2019 р., порівняно із фільмом 1994 р., надано жіночому персонажу Налі. Прикладом може слугувати сцена повернення Сімби:

«The Lion King» (2019 p.)

Scar: You see... they think I'm king.

Nala: Well, we don't. Your reign is over, Scar. Simba's the rightful king. If you wanna get him, you have to get through us. Are you with me, lions?

Simba: The choice is yours, Scar. Step down or fight.

них уявлень у мультиплікаційних фільмах «The Lion King» (1994 p.) та «The Lion King» (2019 p.), бачимо, що тенденції висвітлення жіночих образів за 25 років зазнали змін. Жіночим персонажам оновленого фільму «The Lion King» (2019 p.) відведена важливіша роль, ніж було у фільмі «The Lion King» (1994 p.). На відміну від своїх попередниць 1994 р., героїням 2019 р. дедалі частіше притаманні впевненість, рішучість та наполегливість. Можна зробити висновок, що такі трансформації ідентичності жіночих героїв у мультиплікаційних фільмах є одним із наслідків змін у суспільстві, які і знаходять відображення в сучасному медіапросторі.

Список літератури:

1. Гідденс Е. Соціологія. Москва : Едіторіал УРСС, 1999. 703 с.
2. Гендерні медійні практики: Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. Сергія Штурхецького. Київ, 2014. 206 с.
3. Зболовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків. 273 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/184786/mod_resource/content/1/Зборовська.%20На%20карнавалі%20мертвих%20поцілунків.pdf
4. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты : монография. Москва : Ин-т социологии РАН, 1999. 155 с.
5. Ковальова Г. П., Даніліян В. О. Трансформація жіночої гендерної ідентичності в сучасному медіа-просторі. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія : Філософія.* 2011. № 11. С. 148–158. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2295/1/Kovalyova_Danilyan_148.pdf
6. Малкіна-Пих І. Г. Гендерна терапія : довідник практичного психолога. Харків, 2003. 117 с. URL: <http://medu.pp.ua/psihologiya-gendernaya/gendernaya-terapiya-spravochnik-prakticheskogo.html>

7. Малкович М. М. Психологічні аспекти дослідження гендерних уявлень хлопчиків дошкільного віку. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологічні науки.* 2013. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_1_15.
8. Stoller R. J. *Sex and gender.* New York : Science House, 1968. 383 p.
9. *The Lion King* (1994) : Movie / directed by Roger Allers and Rob Minkoff; screenplay by Irene Mecchi, Jonathan Roberts, and Linda Woolverton; produced by Walt Disney Pictures. 1994. URL: <https://www.disneyinternational.com>
10. *The Lion King* (2019) : Movie / directed by Jon Favreau; screenplay by Jeff Nathanson; produced by Walt Disney Pictures. 2019. URL: <https://www.waltdisneystudios.com/movies/2019/>

Hantsiuk T. D., Basiuk A. V. GENDER PERCEPTIONS TRANSFORMATION IN THE COMMUNICATIVE MEDIA SPACE OF DISNEY CARTOON FILMS

Recently, worldwide there has been a growing trend of gender identity issues, a person's awareness of his or her social role and significant changes in traditional gender perceptions took place. Of particular importance is the study of gender identity formation through media, in particular by reflecting gender perceptions in animated films, since they are one of the significant factors in shaping human consciousness.

The purpose of the study is to determine the peculiarities of transformations of gender representations in the modern communicative media space based on a comparative analysis of the animated film "The Lion King" (1994) and its eponymous remake "The Lion King" (2019).

The study highlights the features of gender perceptions transformation in modern media space. Special attention is paid to reflecting changes in female images representation trends in the animated films "The Lion King" (1994) and "The Lion King" (2019).

*A comparative analysis of gender perceptions representation in the animated films *The Lion King* (1994) and *The Lion King* (2019) indicates that the female characters of the updated movie "The Lion King" (2019) have got more important roles than it was in "The Lion King" (1994). Unlike its predecessors in 1994, the heroines of 2019 are increasingly characterized by confidence, determination, and perseverance. It is concluded that such transformations of female characters' identity in animated films are one of the consequences of changes in society, which are reflected in the modern media space.*

Key words: *communicative space, media, gender, gender perceptions, cartoon.*